

грижат за семейството и за домашната работа, а мъжете се отдават на разни долни изкуства, но мнозина и на занаяти... „ (Немски и австрийски пътеписи 1986: 302 – Кемпелен, 1740 г.). В изворите от XV-XVI век се споменава, че най-често в селата циганите са ковачи, а в градовете - музиканти. Важно място заемат циганите-железари в обслужването на военните гарнизони. В османски регистър от 1479-1480 г. за Никополския санджак са посочени „...17 ковачи и железари - цигани,... които обслужват крепостта и каквато работа се открие, санджакбеят изпраща тях” (ТИБИ 1966: 299-315). В регистъра от 1522-1523 г. като облагани с данък са дадени следните занаяти: калайджии, печкари, демирджии, подковачи – махчии и налджии, решетари, дръндари и др. „А циганите, дори и жените въртят чукове и се занимават с железарство” – посочва турският пътешественик Евлия Челеби в средата на XVII век. Ползвайки списък на еснафите в Истанбул, изготвен по нареждане на Мурад IV (1623-1640), той отбелязва и регистрираните цигански занаятчийски сдружения. “В този списък са отбелязани 57 еснафа, като циганите се споменават за първи път в 10-и еснаф, на мечкарите, обхващащ общо 70 мъже. В 15-и еснаф са търговците на коне (джамбазани) обхващащ 300 мъже... В 43-и еснаф, на музикантите, обхващащ 300 души, също повечето са цигани. В 45-и еснаф се включват артистите... За последен път в общия списък са споменати цигани в еснафа на продавачите на боза” (Марушиакова, Попов: 2000: 52-53).

В с. Енина, Казанлъшко освен черно железарство, няколко души цигани-мюсюлмани “изработвали и ковани (цигански) гвоздеи от старо желязо /“фурда”/, по поръчка и с материали на клиента”. Тези пирони са ползвани още през 1691 г. при поправката на църквата “Свети Георги”. В църковния поименник от 1834 г. за дарителите на църквата “Света Богородица” в Чирпан се споменават демирджии (железари).

В последните десетилетия преди Руско-турската освободителна война (1877-1878) в Стара Загора от практикуваните над 40 занаята, шест от които са в ръцете на местните цигани – те са калайджии, махчии (изработват железни пирони и клинове), налджии (произвеждат подкови за животни). “... Махчии и Налджии имало в Стара Загора около 15 дюкяна на лице.” Близки до тези занаяти са балтаджийството и демирджилъка. “Те работят почти един и същи занаят – железарство. ... Балтаджиите: в техните дюкяни било като в наковалнята на Вулкана: постоянно пушек, удари и искри. ... Демирджиите работят мотики, сърпове, огребачки и ножове за рала. Техните работилници били постоянно пълни със селяни, които се принуждавали често да им помагат в нещо, за да излезе по-скоро